

Index Capitum, & Dubiorum.

- iudicis in scriptis? *ibid.*
29. An Archiepiscopus in diocesis suorum suffraganeorum possit constituere officialem foraneum ad cognoscendum de causis appellationum sui suffraganei ad ipsum Archiepiscopum deuolutis, vel deuoluendis? *422*
30. An clericus possit coram iudice laico conueniri ratione obligationis realis? *ibidem.*
31. An si pecora clerici damnum inferant in pascuis alienis, vel fructibus, vel pascuis vetitis, possint per iudicem seculari capri? *423*
32. An appellatio suspendat sententias censurarum, scilicet suspensionis, & excommunicationis, & interdicti ita, ut hæc censura post appellationem lata sint nulla? *424*
33. An quando interposita est appellatio ab excommunicatione post ipsam contractam (in quo casu certum est non suspendi excommunicationem) talis appellatio suspendat denunciationem ita, ut non possit talis excommunicatus denunciari, appellatione durante? *454*
34. An appellatio à monitorio pœnali cum pœna excommunicationis lata cum audientia, & facultate allegandi, quæ uolet, suspendat eam excommunicationem? *ibid.*
35. An cum excommunicatus accedit ad superiorem excommunicatoris, debeat ab ipso absolui, vel remitti ad excommunicantem? *ibid.*
36. An ad absolutionem ab excommunicatione teneatur superior, ad quem recurritur pro absolutione, citare partem? *457*
37. An qui iuste damnatus ad pœnam pecuniariam appellauit ex causa omni-
- no falsa, quia scilicet negauit iniuste & falso, & ceteris sic teneatur; cum tamen sit plene probatum delictum, & pœna pecuniaria sit lege statuta, annon obstante appellatione teneatur ad pœnam? *ibid.*
38. An appellans à sententia lata post terminum à lege præscriptum uendo aliqua cautela, teneatur alteri restituere, quod per priorem sententiam illi erat debitum, insuper, & supplicationis expensas? *458*
39. An si postquam transiit sententia in rem iudicatam, altera pars non allegat appellationem esse nullam, sed acta prosequatur, ac si appellatio esset ualida, possit postea allegare appellationem fuisse nullam, vel sibi nocere dicta prosequutio? *ibid.*
40. An meri exequutores, seu ij, quibus nudum ministerium aliquod exequendi à summo Pontifice committitur, possint contradicentes, seu exequutionem impediendes excommunicare? *ibidem.*
41. An iudex alicuius oppidi dominorum temporalium, qui per aliquod tempus de licentia domini abest, debeat integrum salarium illius absentie temporis percipere? *459*
42. An si causidicus pactum ineat cum clientulo de aliquo sibi dando, si uictoriam litis obtinuerit, & uictoria obtenta sibi det premium promissum, teneatur causidicus id restituere? *ibid.*
43. An erit licitum donare alicuius iudicis concubina, ut faueat mihi apud illum in eo quod litem meam uideat, &c. *460*
44. An liceat alicui ex litigantibus informationes alterius partis subripere? *ibidem.*

THOMÆ

THOMÆ SANCHEZ, E SOCIETATE IESV, Opusculorum moralium, seu Consiliorum, TOMVS PRIOR.

LIBER PRIMVS

Circa ius, & iustitiam commutatiuam.

CAPVT I.

De dominio, seruitute, ac patria potestate.

SVMMARIVM.

- DVB. 1. An serui possint habere proprium, uel quidquid habent, sit dominorum.
2. An seruus sine licentia domini promittens aliquid, uel aliter contrahens, obligetur naturaliter, & in foro conscientia.
3. Quibus titulis possit iuste quidam homo redigi in alterius seruitutem.
4. An licita sit negatiua, qua Lusitani emanant, & uendunt Aethiopes tanquam seruos, & an etiam quilibet priuatus emens, aut uendens aliquem ex his peccet.
5. An serui Christiani possideri possint ab infidelibus, uel hereticis, uel eis uendi, uel donari, aut quouis alio titulo eis tradi.
6. An seruus captus in bello iusto liceat fugere non solum in patriam, sed quocumque.
7. An uernaculis filijs seruorum captiuorum bello iusto liceat fugere.
8. An aliquid intersit inter seruos bello iusto captos, & alios, qui à se, uel à patre uenditi sunt, quoad posse fugere, id est, an omnibus his fas sit fugere.
9. An si dominus impetat ancillam ad abutendum ea turpiter, possit fugere, uel sit libera.
10. An sit opus pium concedere seruis libertatem.
11. Quid sit patria potestas, & quo iure inducitur.
12. Qui habeant dictam potestatem in filios, & in quales filios, scilicet an in illegitimos, uel filios adoptiuos.

Th. Sanchez Consil. moral. Tom. I.

I

13. Qui sint effectus patrie potestatis, id est, quod ius competat patri in filijs ratione patrie potestatis.
14. Per que liberetur filius à patria potestate.
15. An ratione dignitatis, & per contractum matrimonij eximatur filius in omnibus, etiam in odiosis, à patria potestate.
16. An sacer ordo liberet filium à patria potestate.
17. An filij fugientes à parentibus, uel habita facultate gratia querendi uictum, recedentes, liberè possint conseruare, que lucrantur.
18. An filius, qui semel est extra patriam potestatem, possit aliquo casu ad eandem potestatem restitui, & an possit pater aliquando cogi ad emancipandum filium, & sic à sua potestate liberandum.

DVBIVM I.

An serui possint habere proprium, uel quidquid habent, sit dominorum.

QVADRVPLEX est sententia.

Prima tenet eos, qui se uendiderunt, uel uenditi sunt à parentibus, quidquid sunt, domini esse, & nihil posse tanquam proprium possidere; sed teneri domino restituere: at bello iusto captos, non quidquid sunt, esse dominorum, nec teneri in conscientia reddere dominis quod dono suscipiunt, uel ludo, uel titulo hereditario, uel quauis alia uia huiusmodi comparant, quia cum non propria sponte in has angustias, & seruitutem redacti sunt, non sunt ita coarctandi. Sic Soto lib. 4. de inst. q. 2. art. 2. Ludouic. Lopez 1. p. instr. cap. 15. fol. 47.

A

et lib. 2. de contract. cap. 40. & quoad captos in bello iusto dicit esse omnium neotericorum, Salon. q. 3. de domino. art. 1. & docti iuniores.

2 Secunda sententia de seruis emptitiis sic distinguit: aut bona, quae hi acquirunt, praeter lucrum laboris quotidiani (nam haec in omnibus seruis omnes conueniunt esse domini,) sunt permanentia, aut consumuntur vsu, ut sunt vestes, &c. Si primum, sunt dominorum, & sic dicuntur intelligi leges dicentes, quidquid acquirunt serui, esse dominorum: si secundum, non sunt dominorum, sed seruorum, quia cum in his vsu consumptibilibus vsus non distinguitur a dominio, sicut possunt habere vsum, sic dominium. Ita aliqui recentiores, & refert Salon 2. 2. q. 3. de dominio, artic. 1. sub finem fol. 358.

3 Tertia sententia est aliorum (vt refert ibi Salon eos sequens) qui relinquunt tanquam clarum, & certam sententiam Soti positam supra num. 1. circa seruos bello captos: circa emptitios vero dicunt, quod ad nihil aliud tenentur, quam ad permanendum apud dominum, & quae labore quotidiano lucrantur, suo domino exhibendum, aut quae lucrantur ludo diebus, quibus laborandum erat: caetera autem sunt ipsorum. Vnde ipsorum est, quod lucrantur diebus festis, vel aliis diebus expleta opera, ad quam talibus diebus tenebantur, vel quae dono, vel hereditate accipiunt; nisi quando se vendiderunt, vendiderunt simul omnia iura, & actiones; quia seruitus cum sit odiosa, est restringenda ad ea, quae seruis in venditione domino expressit.

4 Quarta sententia omnino tenenda, docet, quod regulariter quidquid acquirunt serui, siue capti in bello iusto, siue quia sunt venditi, &c. est dominorum; ius enim tribuit dominis ius ad omnes seruorum operas, quas recta ratio postulat, vt pro eorum conditione ac viribus praesent, & ad omnes eorum fructus, vt ad partus ancillarum, & ad reliqua emolumenta, quae ex eis commodè percipi poterint, vsque adeo, vt si quid vel donatione, vel testamento, vel ab intestato, vel quacumque alia ratione acquirant, non sibi, sed dominis, iuxta leges civiles, id acquirant. Nam quando iure gentium introductum est, vt capti in bello iusto essent serui temporali morte, vt capti in bello iusto essent serui temporali morte, vt ex legibus civilibus, & consuetudine ipsa constat, vt dominium in seruos ea omnia iura comprehenderet, & reliqua seruitutes quocumque alio titulo postea introducat, cum ad instar illius primae sint, eodem modo intelligitur, nisi in eorum aliqua sit iure civili facta aliqua exceptio. Probat hoc, quia sic habetur Instit. per quas pers. nob. acq. §. item vobis, c. 1. 7. tit. 2. 1. p. 4. vbi sic dicitur: *Todas las cosas que el seruo ganare por qualquier via, que las gane, deben de ser de su señor.* & §. item vobis, sic dicitur: *Vobis acquiruntur, quod serui vestri nanciscuntur, siue quid stipulentur, vel ex donatione, vel legato, siue ex qualibet alia causa acquirant; seruis enim nil suum habere potest.* Ecce quomodo leges vniuersaliter hoc de seruis discernant, cum tamen competentum sit ferè semper seruitutem, quae est in vsu, esse captorum in bello iusto; sicque vniuersaliter hoc de seruis docent Greg. Lopez d. l. 7. D. Thom. 2. 2. q. 32. artic. 8. ad 3. Abul. c. 6. Matrb. q. 56. Sylu. donatio 1. q. 1. dicto 5. Arm. verbo donatio, num. 3. Ang. donatio 1. m. 9. Tab.

donatio 1. m. 3. casu 2. Nauar. in omnibus summie c. 17. num. 105. Petrus Couarr. lib. de remedio laforum 2. p. c. 1. Aragon 2. 2. quast. 32. artic. 8. Matienzo lib. 5. ordin. tit. 11. l. 16. gloss. 1. num. 2. Nauarra lib. 3. de restit. cap. 1. n. 218. fol. 75. atque adeo hanc nostram sententiam expressit, & vt hic iacet, tenet P. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 8. in intro. Denique multi Iurisperiti docti à me consulti hoc ipsum asseuerauerunt.

Nota quod licet hoc verum sit regulariter; at sunt aliqui casus, in quibus serui sibi ipsis acquirunt, verumque dominium comparant: non enim pugnat cum iure civili, immo ipsi consonat, posse seruos aliquando habere proprium, vt patet ex l. 1. §. seruos, ff. de offic. praefecti urbis. c. l. vix. ff. de iudic. in quibus iuribus fit mentio, quando serui sua fe redimunt pecunia: ergo supponunt posse seruos habere dominium pecuniae.

Primus ergo casus, in quo seruis sibi ipsi acquirunt, est si interueniat pactum inter ipsum, & dominum vt sit quotidie contentus, v. g. duobus argenteis, & reliquum sit seruo: quia licet inter seruum vt sic, & dominum non sit proprie iustitia, nec contractus; est tamen inter seruum, vt homo est: vt docet Aristor. 8. Ethic. cap. 11. & patet etiam ex Leon solim, quae est 49. §. si ignorante. versic. debitor. ff. de peculio, vbi sic dicitur, *vt debitor, vel seruus domino, vel dominus seruo intelligatur, ex causa civilis computandam est.* vbi textus supponit posse esse debitum domini ad seruum. Et ibi gloss. *versic. ex causa civilis*, sic explicat, quae causa obligaret civiliter vnum liberum alteri libero, eadem seruum domino, & e contra obligat: non autem quod dominus seruo civiliter obligetur, & licet *l. sine seruis 41. ff. eod. tit.* videatur negare talem obligationem, dicens seruum non posse debere, nec illi deberi, explicat illic gloss. *verb. seruo*, de obligatione civilis, secus de naturali, sic tenet Ludouicus Lopez lib. 2. de contract. c. 40. fol. 487. Molina dicta disp. 38. fol. 304. vbi bene infert teneri tunc dominum stare contractui, nec posse vsurpare, quae sibi seruis eo modo acquirit.

Secundus est, si ea conditio expressa, vel tacita, bona aliqua sint seruo donata, vel relicta, vt non acquirantur domino, tunc sibi ipsi acquirunt, nec tenebitur domino communicare. Ratio, quia eo ipso, quod domino communicaret, non essent ei donata, vel relicta, quiuis enim rei suae conditionem apponere potest. Sic Nauarra ibi num. 216. c. 217. & patet etiam, quia alias seruis nunquam posset pro sua redemptione pretium offerre, cum illud semper esset domini. Idem Molina 1. tomo de iustit. tract. 2. disp. 38. vbi & alios casus proponit.

Tertius casus est, si detur ancillae ab amasio aliquid, esse suum, eo quod tacita amasio voluntas ea sit: & quia donatur pro vsu corporis, quae domino non subditur, atque hic casus ponitur à Patre Molina supra.

Quartus casus est, si quid dominus tacite, vel expresse donet suo seruo, vel velit sibi habere seruum vndecumque acquirat, tunc enim distinguendum est, an solum ad vsum id concedat dominus, tunc enim seruis non sit illius dominus; an etiam vt sit serui, ita vt de illo possit seruis disponere: tunc enim id acquirat seruis, nec potest dominus reuocare, nisi iusta causa interueniat: sic Molina supra.

Quintus

10 Quintus est quando seruo vel à domino, vel ab alio restituitur aliquid pro damno, aut iniuria sibi illata in eis, quae domini potestati non subiacent, quia enim restituitur pro iniuria sibi illata, quia homo est, & quo ad ea, quae domino non subiacent, vere acquirat dominium. Sic Molina ibidem.

11 Sextus est, si seruis bonis suis, quorum seruis est dominus, ludo, aut aliqua negotiatione sine vilo praedicio obsequiorum domini aliquid lucretur; id enim sibi comparat. Molina ibi; similiter si seruis peculio suo aliquid acquirat, potest ita expendere, ac ipsum peculium; late probat Nauar. conf. a. n. 68. de regular.

12 Septimus est, si seruis haberet pecunias ad vestitum, vel esum proprium necessarium, tunc enim non est illicitum seruo eas habere, quia hoc credit in domini utilitatem. Nauarra ibi n. 217. quod intelligi, quando dominus non suppeditaret necessaria, vel agrè hoc ferret.

13 Nota quod si non deficiendo debito seruitio domini, nec notabiliter vires diminuendo, seruis vigilaret tempore, quo somno vacaturus erat, & sic tunc aliquid acquireret, vel parè vinendo subtraheret sibi aliquid de cibis, & id venderet, posset sibi retinere. Nauarra ibi num. 219. 220. Ludouicus Lopez lib. 2. de contract. cap. 40. in intro.

14 Sed hoc intelligi duplici limitatione. Prima est, vt procedat ex praesumpta domini voluntate: vnde si dominus expresse nollet, & vellet sibi illud, teneretur ei dare. Patet, quia nullus damnet dominum, qui illud auferret à seruo: at dum dominus hoc non exprimit, praesumitur eum velle. Secunda est, quando destinata est certa portio ciborum, id est, quando se da por racion, tunc enim praesumitur dominum velle, vt quod seruis sibi subtrahit, non deficiendo debito seruitio, nec notabiliter vires minuendo, sibi acquirat. At quando non destinatur certa portio, id est, *no se da por racion*; non potest seruis sibi retinere, quod ob defectum appetitus relinqueret: si verò ex eo quod ipse appetebat, & re vera erat manducaturus, aliquid sibi detraheret, non minuendo notabiliter vires, posset sibi retinere. Atque sic visum est quibusdam viris doctis.

15 Hinc patet solutio ad hunc casum, scilicet, an famuli, quod ex cibis ipsis superest, possint sibi retinere; dicendum enim est quod si cibis illis tribuitur sub destinata quantitate & portione, id est, *por racion*, totum quod illis superest, est suum: sin verò quod superest, est domini. Sic docti recentiores. quod intelligi, nisi illi sibi auferant ex eo, quod comesturi erant, vt dixi.

16 Tandem nota quod seruis hereditatem sibi relictam potest non acceptare, si tamen acceptet, domini est, *l. cum proponas. C. de hered. instit.* & docet ibi glossa *versic. potest.* Tello l. 4. Taur. num. 53. Matleñ. lib. 5. ordinament. tit. 3. l. 1. gloss. 2. num. 5.

17 Ex dictis fit, famulos nunquam, vel raro peccare mortaliter, si accipiant, vt edant cibaria communia ex domo herorum; tum quia dominus non est iniustus, tum etiam, quia alij ex ordinario cibo sumptus excusantur, minus enim hora consueta comedunt. Sic Nauarra ibi n. 221. & refert Nauar. c. 17. Hils. n. 139. Latina noua n. 138. Th. Sanchez, Confil. moral. Tom. I.

Sed Nauarra non ita absolute loquitur, vt Nauarra, sed dicit non peccare mortaliter, sed venialiter, quando credunt illa dominum concessurum esse si ab eo peterent, licet nolent, vt se inficio accipiant, quia tunc est tantum furtum, quo ad modum. Vnde quando famulis tribuitur certa, ac determinata portio, id est, *seles da racion*, cum credatur dominum nolle eos aliquid furari, nec ob hoc excusetur ex alia parte, id quod illis daturus erat ad manducandum, censendum est de his furtis ac si fierent ab iis, qui non sunt famuli, nisi essent tam modica, vt credatur dominum velle. Similiter quando minimè crederetur dominum velle, etiam si illis non detur cibis sub certa quantitate, & portione; si tamen ipsi cibaria congruentia impertiuntur, nec ob ea, quae furantur, aliquid excusatur ex cibo, iudicandum est similitur ac si talia furta fierent ab iis, qui non sunt famuli, nisi, vt dixi, essent tam modica, vt rationabiliter deberet dominus velle.

D V B I V M II.

An seruis sine licentia domini promittens aliquid, vel aliter contrahens obligetur naturaliter, & in foro conscientiae.

Respondetur affirmatiuè, vt est textus expressus *l. naturaliter. ff. de condit. indebiti. c. l. 5. tit. 12. part. 5.* & ibi Gregor. Lopez *versic. Tomado.* gloss. l. 2. ff. de fideiuss. & *mandator. versic. pupillum.* & ibi Bart. num. 2. gloss. *Institus. de fideiuss. §. in omnibus. versic. pro seruo.* Panor. cap. ex rescripto. de iureiurand. num. 1. & ibi Felin. num. 11. Anchar. num. 5. Nauar. cap. non dicatis. l. 2. quast. 1. num. 74. vers. 15. Molina tom. 5. de iustit. tract. 2. disp. 140. fol. 763.

Hinc fit, quod in omnibus casibus, in quibus liber homo teneretur naturaliter, & civiliter, teneretur seruis naturaliter, sic glossa, Bart. Gregor. Lopez *ibidem*.

Secundò fit quod si seruis se obliget dando fideiussorem, teneretur fideiussor naturaliter & civiliter, quia fideiussor potest accedere naturali obligationi; sic habetur ea l. 5. partia, & dicto §. in omnibus. Instit. de fideiuss.

D V B I V M III.

Quibus titulis possit iuste quidam homo redigi in alterius seruitutem.

Si prima conclusio: duplici titulo potest quidam homo in alterius seruitutem redigi; ita vt verus illius seruis efficiatur, scilicet propria voluntate, vel per leges. Propria voluntate redigitur quis in seruitutem, quando quis se ipsum vendit, siue ad tempus, siue in perpetuum, vel quando cum fit sub patris potestate, ab ipso venditur, eadem enim reputatur patris, ac filij voluntas. Per leges vero fit seruis ille, qui bello iusto captus est: item qui per iustam sententiam iudicis ad seruitutem damnatus est.

Secunda conclusio: seruitus, qua quis se ipsum vendit, licita est, dummodo viginti annos nactus sit, & liberè, & seruitus conscientis, & pretium verè participans seipsum vendat. Patet

ret *Exod. 21. & Levit. 25.* ubi permittitur, vt Hebrei aegritate compulsi se ad tempus vendant; Gentiles vero in perpetuum. Et hæc conclusio habetur *Instit. de iur. pe. son. serui autem. c. 1. tit. 2. part. 4. & ratio est, quia fas est inter mala penæ minus, maioris vitæ gratia, eligere. Ergo ad vitandam mortem, vel aliquid aliud, potest quis se libertate priuare. Item quia homo dominus est suæ libertatis. Ita Syluest. verbo, *seruitus. q. 3. Soto lib. 2. d. inst. g. 2. art. 2.**

3 Nota conclusionem intelligi, modò non id vergetur in alterius damnum; si enim in aliquibus obligationibus, quibus manens liber satisfacere potest, contritus esset, non posset se in seruitutem redigere.

4 Tertia conclusio, seruitus, qua filius sub patris potestate constitutus ob inopiam venditur, licita est, de hac conclus. late dicam infra dubia 13.

5 Vltima conclusio, seruitus, in quam bello iusto capti rediguntur, licita est. patet *Instit. de re. iur. diuis. §. si uenit, quæ ex hostibus, & l. naturalis. §. si. ff. de acquir. rer. domin. l. bosem. ff. de captiu. l. 1. tit. 29. part. 2. & ratio est, nam bello iusto capti possunt vita priuari: ergo libertate.*

6 Nota conclusionem hanc habere verum, nisi Christianus captiur à Christiano, tunc enim quantumuis iustum sit bellum, non efficitur seruitus, sic enim generalis consuetudo obtinuit propter charitatem, quæ in Christo omnibus Christianis communis est. Sic definit *dicit. l. 1. tit. 29. part. 2. & ibi Gregor. Lopez versio. Algama. Perez lib. 1. ordin. tit. 12. l. 3. fol. 406. Simancas lib. Instit. tit. 6. n. 2. & plures, quos ibi refert Conradus de contract. g. 74. Bæza lib. de inop. de virore c. 2. n. 20. Soto ubi supra ad 1. Art. verbo, *seruitus. n. 22. Bart. Panor. Salic. Egidius, Bellamera, Ioannes de Terrarub. 4.* quos refert, & sequitur Couar. *regulæ. pe. casum. l. p. §. 1. n. 6.**

7 Hinc infertur Christianum bello iusto à Christiano captum non possidendum esse ac mancipium, sed seruandum esse, & præstita pecunia in redemptionis pretium dimittendum esse. Sic Salic. Greg. Lopez, Bæza 2. 2. g. 40. art. 1. dub. 12. Couar. *ibidem.* tanquam ille, qui aliquem à captiuitate redimit, illum retinere potest, donec redemptionis pretium sibi soluat, cæterum non pro seruo, vt disponit *l. 1. tit. 29. p. 2.*

8 Secundò sequitur, bona Christiani, qui ab illo Christiano bello iusto captus, non esse capiendos, nisi ea, quæ tunc in bello in prædam deuenierint. Ratio, quia Christianus ille captus reuera non est seruus; sic Soto ubi supra.

DUBIUM IV.

An sit licita negotiatio, qua Lusitani emunt, & vendunt nigros Æthiopianos tanquam seruos? & an etiam quilibet priuatus emens, aut vendens aliquem ex his seruis peccet.

1 Hæc in re primò supponendum est, ex quo iustus titulus hi Æthiopes iuste possint in seruitutem redigi; ij enim sunt quinque. Primus titulus est, quia inter ipsos sunt aliqua bella, & aliqua erunt iusta saltem ex parte illorum, qui se defendunt; si qui ergo in bello iusto capiuntur, licet serui, & venduntur, & emun-

tur. Hic titulus est manifestus, & ab omnibus conceditur, vt patet ex dictis *dub. 3.* Secundus titulus est, quia aliquando venduntur à parentibus in graui necessitate constituti, qui etiam titulus iustus est secundum omnes, vt patet ex dicto *dub. 3.* & ex infra dicendis *dub. 13.* Tertius titulus est, quia inter ipsos sunt aliquæ leges iuste imponentes penam seruitutis contrauentibus aliqua delicta, sicut inter nos dantur ad triemes, & sic in penam delicti damnantur à iudice, vt vendantur in seruos. Et hic etiam titulus est iustus secundum omnes, & patet ex dicto *dub. 3.* Quartus titulus, est quando ipsi sua voluntate se vendunt in seruos, qui etiam titulus iustus est secundum omnes, modò liberè, & scientes quid faciant, se vendant, & pretium iustum ipsis detur, & id non cedat in alterius præiudicium, vt quia sunt coniugati: vt patet ex dicto *dub. 3.* & licet ibi dixerim requiri, vt nacti sint viginti annos: at cum id tantum probetur lege regni, & etiam lege Romanorum Imperatorum, quæ apud Æthiopes non obligant, sat erit, si habeant sufficiens iudicium ad cognoscendum quid faciant, vt bene notauit quidam doctus neotericus, & hos titulos ponit Mercado *lib. 2. de contract. c. 10.* Quintus titulus est, quòd isti Æthiopes de Congo sunt vicini alteri regno, quòd dicitur *de los Pumbos*, qui gerunt cum illis bellum, & omnes, quos capiunt, vendunt in macello publico ad vescendum sicut carnes animalium, & si accedat aliquis mercator ad emendum Æthiopen offerens maius pretium quam in macello appensus vendendaretur, ei venditur in seruum: hic titulus non est ad eò certus, ac precedentes, quidam enim negant esse iustum, tum quia carnifices vendentes iniuste vendunt, & ipsi Æthiopes non se vendunt sua sponte, Secundò, quia cum illa sit extrema necessitas, tenetur mercator illi subuenire: ergo iniuste emit. Sic quidam docti iuniores. Idem Franciscus Garcia *de contractibus part. 1. cap. 17.* At dicendum est, esse iustum titulum. Ratio, quia illi Æthiopes possunt iure naturaliter se vendere, & tradere in seruos; sed in hoc casu licet id non explicent verbis, at certum est, quòd volunt saltem interpretatiue. Vnde nisi expressè potius velint eligere mortem, censendum est velle illam seruitutem. Nec obstat, quòd illa est extrema necessitas, quia etiam in extrema necessitate est opinio valde probabilis, quòd non tenetur quis gratis dare patienti extremam necessitatem, quando potest ei aliter subuenire, scilicet commodando, vel emendo, quòd ipse potest vendere, & hic potest vendere seipsum: item quia licet hæc opinio non esset probabilis, sed teneretur quis gratis dare, at certum videtur, quòd mercatores non tenerentur tantam multitudinem gratis redimere, quia census Regis non sat esset ad hoc: nec tenerent exire proprias domos, & exponere se tantis laboribus, & periculis, vt adeant redempturi illos Æthiopes: vnde necessariò hæc debet fieri negotiatio, vt mercator illuc tendat cum aliquo interesse. Et sic hunc titulum esse iustum, docent Nauarrus in omnibus summis *c. 23. Hisp. n. 95. 96.* Latine *n. 96.* & docti recentiores, quorum quidam facis peritus, præcipue in rebus moralibus, addit, quòd in hoc casu non est necessarium explicare eis statum perpetuæ seruitutis, cui se

subdunt

subdunt, sicut quando non constituti in hoc periculo se vendunt; quia in plurimum omnes male hunc statum, quam morti, propter naturalem propensionem ad vitam. Nec etiam est necessarium, vt pretium sit iustum, quia non datur pretium ipsis feris, respectu quorum est licitus contractus, sed tyrannus, qui iniuste illos vendit. Atque sic sentiunt nostri temporis nonnulli admodum docti Theologi.

2 Secundum fundamentum sit, licet dicti tituli sint iusti, vt hi redigantur in seruitutem, at miscetur multa iniustitia his titulis, ob quas iniuste sunt serui: nam primo titulo belli iusti miscetur, quòd cum illi sint barbari, nec ratione moueantur, sed passione, nec consultant ius, quod habent indicendi bellum, sæpe mouent bella iniusta, etiam ex qualibet leuissima causa; immò cum norint Lusitanos mercari huiusmodi seruos, & commutare pro iis res, quas afferunt, se iniustitiam capiunt, vt venari solent feras, & habent hoc, ac quoddam negotiationis genus. Secundo titulo admiscetur, quòd sæpe venduntur à parentibus non constituti in graui necessitate, sed ex leui qualibet ira. Tertio titulo admiscetur, quòd multæ leges illorum sunt tyrannicæ, & iniuste: sæpe etiam ex odio, vel ira damnantur in seruitutem, cum illi cum ita rudes sint, non intelligunt seruitutem, cui se destinant, nec mercatores illis eam explicant. Sæpe etiam sunt coniugati, & sic non se possunt vendere. Vnde fama communis orta est in plurimum, hos Æthiopes iniuste, & fraudibus in seruitutem redigi. Hæc Mercado ubi supra.

3 Tertium fundamentum; quoties quis bona fide in alicui rei possessionem ingressus est, licet deinceps dubitet equali probabilitate ad utramque partem rem esse suam, si facta sufficienti diligentia non potest vincere retinere, non tenetur restituere, sed potest retinere, quia in dubio melior est possidentis conditio. Sic Sotus *lib. de seruo, memb. 3. quest. 2. versio. & quamuis. c. 4. dist. 27. quest. 1. art. 3. versio. ad huiusmodi.* Burgos *de Paz 3. p. leg. 3. Tauri num. 1482.* Metina *c. de restit. g. 2. c. 9. 17. c. Corollario sequitur non esse indistincte verum. Led. 2. 4. 9. 8. art. 4. fol. 69. col. 1. in medio;* & hæc est communis sententia omnium sententia, de qua re late dixi *lib. 2. de matr. disp. 41. num. 12.*

4 Hinc fit minus bene sensisse Adrian. *4. mar. de restit. q. de præscriptione. §. hoc supposito;* vbi dicit dubitantem; an res sit sua, peccare detinendo.

5 Secundò fit minus bene sensisse Cord. *lib. 3. questionary. q. 6. §. vltimo. & Sotum lib. 4. de iustit. quest. 5. artic. 4. versio. ad rationem autem. & Led. 2. 4. quest. 18. artic. 1. dub. 14. fol. 231. pag. 1.* vbi dicunt in hoc dubio teneri partem dare ei, de quo dubitat magis, vel minus secundum qualitatem dubij; & si talis dominus, de quo dubitatur, est incertus, teneri dare partem pauperibus.

6 Tertio fit, quòd si tempore dubij, an res sit mea quam possideo, alter de quo dubio, surriperet, & non possum certus esse, an res sit mea, vel sua, possum occulte me compensare, quia contra iustitiam in illo dubio altera me surripuit, cum melior esset mea conditio ratione possessionis.

Th. Sanchez. Consil. moral. Tom. I.

Quartò infertur, quòd dubitans, an res quam alius possidet, sit sua, nullo modo potest vt compensatione, sed requiritur ad hoc vt omnino sit certus, in dubio enim melior est conditio alterius possidentis; sic omnes Doctores citati.

Quartum fundamentum sit, qui dubitans, an aliqua res sua sit, illam acciperet, non tantum peccaret, sed etiam teneretur restituere, dum non est certus esse suam, quia in dubio melius ius habebat ille possidens; sic Nau. in omnibus summis *cap. 17. num. 117.* Cordaba *summa quest. 111. art. 2. §. La tercera condicion.* Et quidam doctus recentior, contra Metinam *cap. de restit. g. 20. vers. secundum quia;* vbi dicit quòd accipiens rem, quam dubitat esse suam, vel possidentis, peccat accipiendo, sed non tenetur restituere manente dubio.

Quintum fundamentum sit, quòd non tantum est peccatum mortale emere rem, quam probabiliter credo, vel dubito esse furto ablata; sed etiam, quando est fama à fide dignis orta, quòd magna pars rerum, quas ille vendit, est furto ablata, licet certum sit, aliquas res esse inter eas, quæ non sunt furto ablata; quæ (inquam) mortale tunc emere propter periculum, & probabile dubium emendi res furtiuas. Sic Mercado ibi. His suppositis fit

Prima conclusio: hæc contractatio Lusitanorum, vel aliorum mercatorum, qua adducunt Æthiopes in suis regnis ad nostra vendendos tanquam seruos, est illicita, & peccatum mortale, & tenentur tales mercatores eos manumittere; probatur, quia licet aliqui horum possint iuste esse serui, at in plurimum iniuste capiuntur, vt patet ex secundo fundamento; ergo intromittens se in contractationem tam dubiam & periculosam, communicat in peccato, & peccat mortaliter; & confirmatur, quia si quis afferret nauim onustam mercibus, & esset publica vox; & fama; quòd magna pars illarum mercium erat furto habita, nullus posset licite emere, licet non esset dubium, quia simul afferret aliquas merces non furto habitas, vt dixi in 5. fundamento. Sed est publica vox, & fama à fide dignis orta quòd magna pars horum Æthiopen sunt iniuste capti, vt docent Mercado ubi supra, & Franciscus Garcia *dicit. c. 17. fol. 491. Nau. c. 28. addit. ad n. 96. c. 23. & in summa Lat. c. 23. n. 96.* & hæc fama habet maximum fundamentum, vt probaui in 2. fundamento; ergo. Confirmatur secundò, quia propter hoc damnamus calatores, & obsoleto vestium, atque tritarum futores, quando emunt ea, quæ probabiliter credunt esse furto ablata, & obligamus eos ad restituendum, quia nullus potest emere quòd credit probabiliter esse alienum, nisi vt restituat proprio domino: ergo multo minus licebit emere hos Æthiopes, de quibus constat maiorem partem iniuste capi. Item quia cum possessio libertatis sit naturalissima, & magis antiqua in homine, & sit magna causa ad præsumendum hos esse iniuste captos, vel saltem ad dubitandum de hoc, potius est præsumendum pro libertate illorum, dum non constaret contrarium. Sic tenent Mercado *dicit. c. 20. Nauarra lib. 3. de restit. cap. 1. n. 215. fol. 74.* & dicit Mercado se consuluisse de hoc viros doctos, Salmanticæ, Hispali, Orlisponæ, & apud Mexicanam provinciam. Idem tenere non pauci, neque paucorum docti recentiores Magistri de hac re consulti.

A 3

Prò

Pro eadem est Nauarrus in summa Hisp. cap. 23. num. 96. & Latina num. 95. vbi dicit, peccare mortaliter, & teneri manumittere ementem hos Aethiopes, cum credat, vel credere debeat esse iniuste captos, & cap. 28. addit. ad d. num. 96. & Latina cap. 23. num. 96. dicit malam fidem habere, qui credit esse famam publicam a fide dignis ortam, esse male captos. Et Ledesma 2. 4. 7. 18. art. 1. dub. 11. fol. 225. pag. 2. vbi dicit, mortaliter peccare, qui scientes, vel dubitantes emunt, & teneri manumittere; & hoc idem Franciscus Garcia d. cap. 7. fol. 489. & 490.

11 Secunda conclusio: si mercatores, qui ibi emunt predictos Aethiopes, essent timorati, & exactissime examinarent omni via possibili qualiter sint Aethiopes hi capti, licita esset haec contractatio. Sic Mercado ibi; dicit tamen hoc esse moraliter impossibile, & ad summum facere quasdam interrogaciones generales, & quandam protestationem coram tabellione, quod emunt Aethiopes bono iure, & bello iusto captos, sin minus, venditionis contractum dissolueret tenebuntur. Optimum sane solatium pauperi Aethiopi, qui exulat, ac remouetur a patria sua, mille, aut bis mille leucis ad quaerendum remedium, & probandum vim, atque hoc idem placuit nonnullis recentioribus.

12 Tertia conclusio: mercatores, qui in magna quantitate & numero emunt ab iis qui hos Aethiopes trahunt ex Aethiopia, peccant mortaliter, & teneri manumittere, nisi sufficienti facta indagine moraliter constet Aethiopes esse iuste captos. Probat omnibus rationibus factis pro prima conclusione, & quia licet bona fide emerent, quia scilicet aliquis doctus dixit eos posse emere, & possent allegare pro se possessionem bona fide inchoatam, qua stante dubium superueniens non obligat restituere, vt dixi in tertio fundamento; at hic non est dubium, sed probabilissimum est maiorem partem iniuste capi; at quando est talis probabilitas, bona fides non excusat a restitutione. Sic colligitur ex sententia Nauarr. allegati pro prima conclusione, & tenuit quidam satis doctus Magister, dicens, se non videre quomodo oppositum possit iure defendi: videtur etiam tenere Nauarra, & Mercado vbi citati sunt pro prima conclusione, & Ledesma ibi.

13 Quarta conclusio, qui emit Aethiopen vnum, vel alterum ab iis mercatoribus, qui afferunt ex Aethiopia, teneri diligentiam adhibere ad videndum, an Aethiops, quem emit, sit iuste captus; at post vnam, vel alteram venditionem factam non videtur teneri emptor diligentiam talem adhibere. Ratio, quia in primo casu videtur possibilis diligentia, & est probabile dubium maiorem partem iniuste capi: at postea est impossibilis diligentia, & nullo modo potest constare; vt qui emerit ex afferente nauim onustam mercibus, quarum magna pars esset furto ablata, teneretur diligentiam adhibere; at post vnam, vel alteram venditionem, qui emerit aliquam rem, non teneretur ad hanc indaginem.

14 Quinta conclusio, qui emit vnum, vel alterum Aethiopen bona fide, licet postea superueniat dubium, an fuerit iuste captus, non teneri illum manumittere. Ratio, quia in dubio melior est conditio possidentis, vnde si est possibile facere diligentiam, & hic faciat, nec possit certificari,

potest tutus manere; ita docui lib. 2. de matrim. disp. 41. num. 28. sic Nauarra lib. 3. de restit. cap. 1. num. 216. Franciscus Garcia dicto cap. 17. in fine. Palacios lib. 2. contra. cap. 8. fol. 155. & omnes Magistri citati pro prima conclusione. Licet Mercado ibi citatus, dubius maneat, nec audeat approbare, nec damnare.

Sexta conclusio: si verò mala fide emit, vt cum dubio an iuste, vel iniuste fuerit captus, & sic possit emere, tunc peccat mortaliter: & si non potest deponere dubium aliquibus rationibus probabilibus, teneretur manumittere. Ratio, quia possessio nihil illum iuuat, cum sit mala fide habita, & sit alius, qui potius ius habeat, scilicet ipse Aethiops, qui ius naturale, & possessionem naturalem suam libertatis habet. Sic Nauarra, Ledesma ibi, & Magistri citati.

Nota, hoc limitandum esse iuxta doctrinam, quam docui lib. 2. de matrim. disp. 41. num. 28. & tenet Molina ibid. citatus, nisi is, a quo hic emit haec dubia fide, haberet bonam fidem, tunc enim non teneretur hic manumittere, quia cum succedat in iure, quod alius habebat a quo emit, & ille habeat bonum ius, scilicet possessionem bona fide, quae in dubio ius praebet, potest illo iure feruari. Atque haec omnia sic resoluta multis vitis doctis, quibus ea nota feci, maxime placuerunt.

Hinc fit minus bene Palacios vbi supra, dixisse emptorem horum Aethiopum postquam ad nos adducti sunt, & publice venduntur, non teneri ad ampliorem inquisitionem, sed posse opinari licite vendi, quia (vt probaui) est fama communis in oppositum.

DVBIVM V.

An serui Christiani possideri possint ab infidelibus, vel haereticis, vel eis vendi, vel donari, aut quouis alio titulo eis traditi.

Respondetur negatiue: sed vel ad libertatem reducendi sunt, vel eis auferendi, ne religio Christiana istis subiecta polluat. Vt enim Euripides inquit, serui plerumque dominorum moribus infici solent. Sic cautum est cap. mancipia, cum sequentibus, 5. 4. dist. cap. 1. & 2. de iudicis. l. 1. C. ne Christiana mancipia. & III. Concil. Aurelianensis canon. 10. & IV. Concil. can. 18. & I. Marticensis canon. 10. & IV. Toletano canon. 64. & l. 13. tit. 9. part. 6. & l. penult. tit. 24. part. 7. & Greg. Lopez super cas. Simaneas lib. de iustit. tit. 61. n. 10. Bañes 2. 2. q. 40. art. 1. dub. 12.

Hinc fit, quod si seruus Christianus legetur Iudaeo, vel cuius alij infideli, vel haeretico, non valebit legatum, sic expressè l. 13. tit. 9. part. 6. vbi notat Gregorius vers. Non est valedere, quod in hoc casu non habebit legatarius aestimationem serui. Licet enim quando legatarius & incapax legati ratione alicuius statuti, & non ratione delicti, sit habiturus aestimationem, vt si per statutum sit prohibitus forensis acquirere immobilia, & legetur forensi aliquod immobile, habebit aestimationem, vt tenet communis in l. apud Iulianum. §. comitat. ff. de legat. 1. contra Bartolum ibi, vt est videre apud Alexandr. ibi, at quando est incapax ratione delicti, vt in nostro casu, neque etiam aestimationem habiturus est. Hæc Gregor. Lopez ibi.

3 Immo si serui Christiani sint, & eorum dominus labatur in haerem, manent ipso iure liberi. l. Manichaeos. C. de haereticis, & cap. vlt. de haeret. & l. finali tit. 21. part. 4. nec seruum dominum obtinebunt, licet ad fidem catholicam reuertantur, & Rex illis omnia bona concedat; quia libertas quocumque modo data, non est reuocanda, neque beneficium Principis cuiquam damnosum esse debet. Sic habetur prima instructio Hispanensis, cap. 24. & l. 1. cum sequentibus. C. si aduersus libert. & l. 2. §. si quis a principe. ff. ne quid in loco publico fiat. Hæc Simancas supra num. 8. & 9. & alij de hoc late dixi lib. 2. summa cap. 24. a num. 9.

4 Immo si infideli, vel haeretico habeat seruum infidelem, & hic conuertatur ad fidem, manet ipso iure liber, licet postea etiam dominus conuertatur ad fidem, vt habetur d. l. finali tit. 21. part. 4. vbi Gregor. Lopez vers. de isto, notat, quod si simul cum seruo conuertatur dominus ad fidem, non perdetur dominium serui; & limitandum est hoc, quod seruus talis conuersus ad fidem acquirat libertatem, quando emptus fuerat a domino ad retinendum cum; secus si emit causa negotiationis ad recuperandum, tunc enim, quid faciendum sit, disponit d. l. finali tit. 21. part. 4.

DVBIVM VI.

An aliquid intersit inter seruos bello iusto captos, & alios, qui a se vel a patre venditi sunt, quoad posse fugere, id est, an omnibus his fas sit fugere.

Hæc in re aliqua sunt certa. Primum certum est, cum qui se vendidit, fugere non possit. Ratio, quia sua sponte se libertate priuauit, & facultate fugiendi. Sic Sotus, & Iosephus Angles vbi infra. Bañes 2. 2. quest. 40. art. 1. dub. penult. Ludouicus Lopez 2. p. instr. cap. 3. fol. 24. Nauarra vbi infra, & quidam docti iuniores.

2 Secundò certum est, cum, qui a patre venditus est, fugere non possit. Ratio, quia voluntas filij, dum sub patria est potestate, reputatur voluntas patris. Sicut ergo, quia propria voluntate se vendidit, fugere nequit: ita quando voluntate patris, quia reputatur eadem voluntas. Nauarra lib. 3. de restit. cap. 1. num. 212. & quidam docti recentiores, idem dicit Molina infra.

3 Tertio certum est, seruos bello captos, si a dominis fugiant, ad patriamque redeant, ad pristinam reduci libertatem. patet Instit. de rerum diuis. §. item ea, quae ab hostibus; vbi sic dicitur: Liberi homines capti in bello iusto in seruitutem nostram redeuntur: qui tamen si euaserint, ad suosque reuersi fuerint, pristinum statum recipiant. Idem habetur l. 23. tit. 29. part. 3. & lib. 23. tit. 14. part. 7. vbi dicitur, quod vbi semel redit ad suos, fit liber, nec potest capi a domino, licet postea redeat.

4 At dubium est, an serui bello iusto capti peccent fugiendo? Duplex est sententia. Prima tenet peccare fugiendo. Probat, seruus teneretur domino obedire, ergo nequit fugere, quia non sunt compatibilia. Item, quia fugiendo furripit rem domini. hanc tenet Turrecrem. cap. ius gentium, dist. 1. quest. 4. sine. Hugo & glossa ibi. D. Anton. 3. p. tit. 3. cap. 6. §. 4. Anchar. reg. peccatum. de reg. iuris in 6. Aretinus l. qui a latronibus.

ff. de testam. Nauarr. cap. 17. Latina & Hispanae num. 103. Felin. cap. 1. de consit. num. 64. Panorm. cap. scitu, de inreiu. P. Molina num. 1. de iust. vlt. 2. dist. 37. Sylu. verbo, seruus, quest. 3. Sed Sylueller limitat, nisi captus sit Christianus, quam limitationem negat Nauarr. & dicit teneri sic fugientem semetipsum domino restituere, vel pretium sui ipsius. idem P. Molina.

Secunda sententia docet non peccare fugiendo. Probat, quia non aliter acceptatum est ius gentium de seruitute captorum bello iusto, quam cum praedicta fugiendi libertate: & sic leges citatae explicant libertatem acquirere fugiendo, quod non heret, si fugientes delinquerent contra iustitiam, cum per iniustitiam nullum ius acquiratur. Item, quia sicut licebat illi seruo ante captiuitatem, ita & post, non enim ius suum amisit. Ita Sotus lib. 4. de iustit. quest. 2. art. 2. Menchaca lib. 1. conuerti. frequentium, cap. 10. n. 52. Iosephus Angles in floribus quest. theologiarum 2. p. quest. de dominio, dist. 4. art. 2. fol. 134. 135. Salon. 2. 2. q. 3. de dominio, art. 1. Couarr. lib. 1. variar. cap. 2. num. 10. Bañes, Ludou. Lopez supra. Nauarra supra n. 200. & quidam recentiores docti, communitate Neoterici; & hæc sententia est probabilior. Nec placet limitatio Nauarrae, scilicet, quod si est diues, teneretur soluere pretium suae redemptionis. Hinc inferitur, si capere bello iusto alteri vendatur, & ab eo emptore fugiat, non teneri restituere pretium, quia eodem titulo dicitur restituere emptori, quo capienti. Sic Iosephus Angles ibidem. Nauarra num. 209.

Nota hanc secundam sententiam limitandam esse, nisi capti bello iusto promiserint se non fugituros, tunc enim teneretur fidem seruare. Sotus, & Iosephus Angles ibidem. Salon ibidem. Ludouic. Lopez supra.

An liceat consulere seruis, qui possunt fugere, vt fugiant, & ad id iurare; quidam docti iunior, & Salon. tenuit, quod non, & Ludouic. Lopez 2. p. instr. cap. 3. fol. 24. per cap. si quis seruum 17. §. 4. Sed contrarium est tenendum, & videtur tenere Bañes, Soto supra. Nauarra num. 205. explicant enim illud caput de seruis, qui se vendiderunt, & docti nonnulli iuniores.

DVBIVM VII.

An liceat seruis bello iusto captis fugere non solum in patriam, sed quocumque.

Nota certum esse, non licere illis ita fugere, vt intra hostium confinia commoerentur, cum enim eo tempore serui sint, nec libertatem acquisierint, tenerentur domino obedire. Sic Couarr. lib. 4. var. e. 2. num. 10. & reg. peccatum. 2. p. §. 11. n. 6. & aperte constat ex hic allegandis, Nauarra lib. 3. de restit. cap. 1. num. 200. & 201.

At dubium est, an tantum liceat his fugere in patriam, vel etiam quocumque, modò sit extra hostium confinia, & in locum, in quo acquiritur libertas. Quòd enim tantum in patriam possint fugere, facit Instit. de rerum diuis. §. item ea, quae ab hostibus. Vbi dicitur, seruos acquirere libertatem, si ad suos reuersi fuerint. Et Gregor. Lopez l. 23. tit. 29. part. 3. reddens rationem, quare serui fugientes acquirant libertatem, dicit, quia redeunt ad suos. Et Couarr. l. qui citatus dicit posse seruos

fugere a confinibus hostium, & ad patriam redire. Ex quibus videtur colligi tantum ad patriam posse fugere.

Sit conclusio; servus bello iusto captus potest fugere in patriam, vel in eam regionem, in qua servus sit liber, vt Gallia, & Roma sit. hanc tenentur doctissimi Magistri recentiores, quos ego consului, colligiturque ex l. 2. tit. 14. part. 7. & lib. 2. tit. 29. part. 3; vbi leges hoc asserunt, servos ad terram Maurorum confugientes libertatem acquirere. Ecce quomodo lex non exigat vt ad patriam fugiant, sed ad locum extra hostium confinia, in quo libertas acquiritur. Et Couar. vbi supra, post verba citata subdit, dum vero intra hostium confinia commorantur, peccatur; vbi tantum videtur damnare servos fugientes intra locum, in quo serui manent. Faciunt etiam pro hac sententia Doctores citati dubio preced. qui absolute docent, servos hunc posse fugere. Et tenet Nauarra supra, vbi dicit posse tam in patriam, quam in alia distincta regna a loco captivij.

Nota quod si servus intra fines, in quibus est servus, bona fide credens se liberum, viuat vt liber, inter presentes prescribit decennio, inter abfentes viginti annis. sic habetur l. 23. tit. 29. p. 3. & docet Greg. Lopez l. 23. sine rit. 14. p. 7. Nauar. n. 110. si vero mala fide, dicitur in l. 23. tit. 29. p. 3. prescribere triginta annis. Sed hoc iure canonico est correctum, vt docet ibi Gregor. Lopez, & Nauarra num 210. quia possessio mala fidei nullo tempore prescribit. reg. possessor. de reg. iur. in 6.

DVBIVM VIII.

An vernaculis filiis seruorum bello iusto captarum liceat fugere.

Vplex est sententia. Prima tenet non posse fugere. Ratio, quia non habent patriam libertatis, ad quam confugiant. Sic Henricus in quadam epistola de hac re consultus. Angles floribus 2. p. materia, de dominio. fol. 135. Ludou. Lopez 2. p. instr. c. 3. & alij. Secunda sententia docet, posse fugere. Ratio est, quia domini nullum aliud ius in hos vernaculos habent, nisi quia matres eorum sunt serua; partus enim ventrem sequitur, quo ad conditionem seruitutis, vel libertatis, l. seruorum. ff. de statu hominum. Ergo dominus idem ius habet in vernaculos, quod in matres eorum; sed in has tantum habent ius, dum non fugerint, & hac lege, vt liceat eis fugere. Ergo nihil amplius habet in hos vernaculos, atque adeo licitum est eis fugere, sicut & eorum matribus. hanc tenent Nauarra lib. 3. de restit. cap. 1. num. 209. & alij viri docti a me consulti.

DVBIVM IX.

An si dominus impetret ancillam ad abutendum ea inupter, possit fugere, vel sit libera? & quid si eam in lupanari, vel alio loco prostituat.

Ico primo, quod talis ancilla potest tuta conscientia fugere, & stare, ac si esset libera, & implorare officium Episcopi, vt manumittatur, & potest ipse ad hoc compellere; quia do-

minus abutitur sua potestate. l. si leuones. C. de Episcop. audientia. l. finit. C. de seruiculis, lib. 10. Syluett. verbo seruus, quest. 5. dicto 7. Angelus ibi num. 2. & Nauarrus summa cap. 16. Hispan. n. 2. Latina noua num. 2. 1. 2. dicit, quod potest fugere, si putat, quod propter suam fragilitatem non potest resistere, & potest eum dominum compellere, vt alteri vendat: siquidem ob crudelem corporis cruciatum potest ad id compellere. Et quod possit fugere, tenet P. Molina tom. 1. de instr. tract. 2. dispur. 38. fol. 302. & addit non teneri reuerti, nisi cesset periculum, & dominus paratus sit nullam poenam, nullumque grauamen ob id illi inferre, quia cum iuste fugerit, non est digna poena.

Secundo dico, quod si dominus prostituat publice seruam in lupanari, vel in quouis alio loco, vt turpiter abutendo suo corpore leuatur, manet libera. Sic habetur l. 2. tit. 22. part. 7. & l. 36. tit. 5. part. 5. & l. 4. tit. 22. part. 4. & refert Gregor. Lopez in his locis, plures leges iuris communis idem disponentes.

DVBIVM X.

An sit opus pium concedere seruis libertatem.

Respondetur, quod si iura faueant libertati, ac cum omnes fere serui hodie stolidi, ac improbi sint, nec pia, nec utilis est, nisi forte serui sint boni, & industria sua facile alimenta quaterre possint, aliter enim fiunt otiosi, & fures, ac in carceribus, & fureis vitam hiniunt. Sic Simancas lib. instr. in 6. n. 7. & alij.

DVBIVM XI.

Quid sit patria potestas, & quo iure induita sit.

Prima conclusio: patria potestas est ius quoddam, quod habet pater in filios, & in eorum bona. Ita definit lex 1. tit. 17. part. 4. Secunda conclusio: hanc patriam potestatem non est de iure naturali, vel diuino, sed iure ciuili inducitur. l. item in potestate. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iur. & docet ibi Bart. & Montal. part. 4. tit. 17. l. 3. sine. Suarez l. 9. tit. 11. lib. 1. legum fori, initio. Sylu. verbo. Patria potestas. Ang. Tab. ibi.

Hinc fit iuri huic per conseruandam derogari posse, & sic de facto in Gallia, & Aragonia contingit; quibus in locis filij sub patria potestate constituti non sunt. Ita docet Suarez vbi supra. Tenebis etiam mente. Peres lib. 5. ordinam. tit. 2. fol. 62. ante vers. Est tamen. Segura in reposit. l. Imperator. ff. ad Trebell. n. 91. Glossa Institut. de patria p. cess. in principio, vers. ciuili.

DVBIVM XII.

Qui habeant dictam potestatem in filios, & in quales filios, scilicet an in illegitimos, vel filios adoptiuos.

Prima conclusio: mater non habet filios in potestate, ita habetur expressè Institut. de adoptiuibus. §. femina. gloss. ibi vers. habent. & l. 2. tit. 17. part. 4. Gregor. Lopez, & Montal. ibi. glossa ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iur. l. non ciuili, vers.

vers. ceteri. Montal. lib. 1. fori. tit. 11. l. 8. principio. Palud. 4. dist. 18. q. 4. Suarez l. 51. Tauri. §. de su padre. Metina q. 30. de restit. vers. Primò igitur. Sylu. verbo. emptio q. 4. dicto 6. Nau. summa Elisp. c. 17. n. 146.

Hinc fit, auos ex linea materna non habere nepotes sub sua potestate. Ratio, quia ius, quod habent in nepotes, oritur ratione matris; ergo non est maius, quam illi, quod habet mater. Sed hæc non habet filios in potestate. Ergo. Ita expressè habetur part. 4. tit. 17. l. 2. & ibi Gregor. Lopez, & Montal. & glossa dicto vers. ceteri.

Secunda conclusio. Pater, & ascendentes per lineam rectam ex parte patris, vt aui, proau, &c. habent filios, & nepotes sub sua potestate. Ita habetur expressè l. 1. part. 4. tit. 17. & conclusio est omnium.

Nota tamen, quod cum ius, quod aui paterni habent in nepotes, sit ratione patris ipsorum nepotum, quando pater est sub sui patris potestate, vel dum obiit, erat sub sui patris potestate, nepotes sunt similes, & manent sub aui potestate. Ita habetur ff. de his, qui sunt sui. l. nepotes, & docet ibi glossa vers. & in familia. ita etiam habetur part. 4. tit. 18. l. 1. Gregor. Lopez, & Montal. ibi. Ant. Gomez l. 47. Tauri n. 5.

Hinc fit nepotem tamen ex parte conjugato, qui tamen nondum recepit Ecclesie benedictiones (quas uelationes vocant), manere sub aui potestate; si tamen pater receperat Ecclesie benedictiones, non esse dictum nepotem sub aui potestate. Ratio, quia (vt infra dicam) filius liberatur a patria potestate per matrimonium, secutus Ecclesie benedictionibus; non vero antequam recipiantur hæc. Ita Anton. Gomez ibi, & Hugo de Celso recipit. legum. verbo. Poderio paternal. vers. el hijo.

Tertia conclusio. Filij omnes illegitimi non sunt sub patria potestate. Pater, quia patria potestas iure humano inducitur, at ius tantum filios ex legitimo matrimonio natos decernit esse sub patria potestate: vt pater l. item in potestate, & l. nam ciuili Romanorum, ff. de his, qui sunt sui, & tit. 27. part. 4. l. 2. & docent ibi Gregor. Lopez, & Montalbus, Bart. d. l. item in potestate, glossa cap. statutum 2. de heret. in 6. vers. ad primum. Pinellus de bonis maternis 2. p. n. 9. Perez lib. 3. ordinam. tit. 8. l. 1. fol. 1028. Segura l. vnum ex familia. §. sed si fundum. ff. de legat. 2. n. 142. Suarez l. 9. tit. 11. lib. 1. legum fori, vers. vnum tene.

Vltima conclusio: filij etiam arrogati, seu adoptati transeunt in potestatem patris arrogantis, l. 2. §. finali. ff. de adop. ita glossa ibi. vers. hoc vero. Suarez vbi supra vers. Adde quod. Sed hoc intelligitur (vt colligitur ex illa lege, & notat ibi glossa) de filio per Principem adoptato.

DVBIVM XIII.

Qui sint effectus patrie potestatis, id est, quod ius competat patri in filios ratione patrie potestatis.

Nota tres esse effectus. Primum est, pater habet proprietatem in peculio filij profectiuo, & habet vniuersum in peculio filij aduentitio, vt pater part. 4. tit. 17. l. 5. de qua re expressè differam infra.

Secundus est, pater in castro obsessus, potest, ne fame pereat, impune (intellige in foro exteriori) filium edere. eadem part. l. 8.

Tertius est, pater potest filium, qui in sua potestate constitutus est, vendere, & impignorare, propter famis necessitatem, quam patitur, cui aliter consulere non potest. Et ita 2. Esdra 5. populus fame oppressus inquit, Filij nostri, & filia multa sunt nimis, accipiamus pro pretio corum frumentum, & comedamus, & viuamus. Ratio est, quia filius est quadam res patris, & voluntas patris reputatur voluntas filiorum, qui ab eo reguntur: & quod hoc possit pater, habetur l. 2. C. de patribus, qui filios distrax. & part. 4. tit. 17. l. 8. & docent ibi Gregor. Lopez, & Montalbus in l. 7. Sotus lib. 4. de iust. q. 2. art. 2. Nau. c. 23. summa, Hisp. n. 95. Latina n. 96. Couar. 3. var. c. 14. n. 4. Metina q. 30. de restit. vers. primò igitur. Sylu. verbo. emptio quest. 4. dicto 6. Perez lib. 1. ordinam. tit. 3. l. 1. fol. 100. vers. Filius, & alij antiqui, quos hic referunt. Franciscus Garcia p. 1. de contract. c. 17.

Circa hunc effectum sunt aliqua notanda.

Primum est, hanc facultatem non habet matrem; quia non habet filios in potestate. Ita habetur eadem l. 7. & docent Gregor. Lopez & Montal. & Metin. Sylu. ibidem.

Secundum est, hanc facultatem non habet auum respectu nepotis, licet aliquando sub sua ipsum potestate habeat. Ratio, quia cum permisso huius legis sit contra id, quod ius naturale dictabat, secundum quod liberam personam vendere non licet, extendi ad auum non debet. l. si vero. §. de viro, ff. soluto matrim. Montalbus notat vbi supra, & Baldus d. l. 2. atque duplicis huius notati doctrinam docuit lib. 7. de impedimentis matrimonij disp. 24. n. 16.

Tertium est, hoc etiam priuilegium non competit patri ob aliam quamcumque similem causam, quam ob famis necessitatem. Ratio, quia cum sit res odiosa, & ob hanc solam causam ius id concedat, ad alias extendi non debet. Ita Couar. & Gregor. Lopez ibidem. Azo, Accursus, Dynus, & Alciatus per hos citati. Franciscus Garcia 1. p. de contract. c. 17. dicit item posse patrem ob necessitatem tuendi vitam, quando alio modo nequit tutari.

Quartum est, si filius sit sacerdos, non potest vendi a patre, etiam ob famis pressuram. Ita Gregorius Lopez dicta l. 8. vers. pñede. Immo id etiam procedit in filio in sacris constituto, hoc enim est priuilegium constituti in sacris, vt vendi a patre nullo modo possit: vt testantur Host. Ioannes Andreas, & communis cap. in eorum, de arate, & qualis. Hippolytus, & Gerardus, quos referunt, & sequuntur Couar. & Perez, vbi supra.

Quintum est, si filius a patre ob famis necessitatem vendatur, tenetur emptor ipsum manumittere, quoties vel venditus, vel alius in eius gratiam pretium, quo emptus est, reddiderit: quod si tamen emptor docuit talem filium aliquam artem, non tenetur ipsum redimere pretio, quo sibi constitit, nisi etiam reddatur vna cum tali pretio valor, quo pluris estimatur ob artem acquisitam, vel saltem expensa addiscedo consumptæ. Ita habetur part. 4. tit. 17. l. 9. Franciscus Garcia supra, & Gregor. Lopez ibi, & Montal. l. 8. & aduertit Gregorius duo. Primum est, ex venditione a patre facta filium non efficit seruum, sed obligatum

tum seruire. Idem notant Balduus, & Paulus de Caltro l. 2. C. de patribus, qui filios distrah. Secundo notat regulariter, quando filius venditus est, & postea edoctus aliquam artem, soluedas esse, dum a seruitute redimitur, expensas in addiscendo factas, nisi forsitan inuiciter facte essent, quia tardioris erat ad addiscendum ingenij, vel essent excessiua, runc enim forte tantum soluedum esset, quantum propter artem vtilior redditus est. l. sed an vltro. §. 1. ff. de negot. gestis.

7 Vltimo nota, filium à patre venditum vigente dira fame posse cogere ipsam patrem, vt eum redimat, si pater felicior nactus fuerit fortunam: notant Bald. Felinus, Hippol. & Decius, quos refert, & sequitur Couar. vbi supra.

DV BIVM XIV.

Per qua liberetur filius à patria potestate.

1 R Espondetur quatuor modis, scilicet Per mortem naturalem patris, vel ciuilem: dicitur autem mors ciuilis, cum quis damnatus est, vt perpetuo in Regis operibus laboret, vel est deportatus, vel in perpetuum exiliū missus ad aliquem locum, vt intra illum contineatur, vel eius bona publicata sunt, ita habetur part. 4. tit. 18. l. 2. Gregor. Lopez, & Montalbus ibi latè.

2 Secundo liberatur filius à patria potestate ratione alicuius dignitatis, quam sortitur; huiusmodi verò dignitates sunt duodecim, scilicet si filius creetur patritius, id est, Regis consiliarius. Secundo, si creetur proconsul, id est, supremus iudex Regis, vel Imperatoris curie. Tertio, si fiat præfectus prætorio, id est, Adelantado mayor de la corte, que es puesto en lugar del Rey: y es mayor, que los otros oficiales para juzgar, y librar todos los pleitos del Reyno, y los alcaides de los juexes de la corte, que viene en ante el. Quarto, si fiat præfectus vrbis, id est, supremus iudex vrbis, que est caput Regni alicuius. Quinto, si fiat præfectus Orientalis, id est, supremus iudex totius terræ Orientalis. Sexto, si fiat quæstor, id est, receptor (Hispanè cebrador) tributorum, & reddituum Regis, non tanquam gabellarius, id est, arrendador, sed tanquam Curie regie officialis. Septimo, si fiat Magister militum, id est, Alferrez mayor, y maestro de cavalleria del Rey. Octauo, si fiat patronus filci, id est, abogador para defender en juicio las cosas y derechos, que pertenecen à la Camara del Rey. Nono, si fiat princeps agentium in rebus, id est, Mayoradmo, o proueedor de la corte del Emperador, o del Rey. Decimo, si fiat Magister scriniij facii libellorum, id est, Chanciller del Rey. Undecimo, si fiat Magister scriniij memoria: Principis, id est, notario, o secretario. Vltimo, si fiat Episcopus. Per has omnes dignitates eximitur filius à patria potestate: verum per quatuor ex istis, scilicet, dignitatem patritij, Præfecti prætorio, Cõsulis, & Episcopi, liberatur per solam electionem; per alias verò non nisi cepta administratione. Hæc omnia desumpta sunt ex iure communi, & habentur part. 4. tit. 18. l. 7. usque ad 14. inclusive.

3 Tertio liberatur filius à patria potestate per emancipationem, eadem part. & tit. 15. Gregor. Lopez, & Montalbus ibi. Sylu. verbo, Emancipatio; & ibi alij summissa.

4 Quarto per professionem in religione appro-

bata, tunc enim cum incidat filius in Abbatis potestatem, liberatur à patria potestate. Atque idem dicendum est de vocis biennij in Societate emilij, scilicet per ea liberari filium à patria potestate, vt latè probauit lib. 5. summa cap. 5. n. 3. i. cum limitatione tamen ibi posita. Similiter liberatur, si pater ipse profiteatur in religione approbata, l. si arrogata. ff. de adopt. ita Sylu. & omnes summissa, verbo, patria potestas. Couar. citans plures, cap. quia nos, de testam. n. 5. & cap. 2. n. 8. Anton. Gomez l. 48. Tauri n. 7.

Sed circa hæc notanda sunt aliqua.

Primò nota, Cardinalatum Romanæ Ecclesie in hoc æquiparari Episcopali dignitati, quia scilicet vtraque eximit à patria potestate. Ita Couar. cap. quia nos, de testam. n. 5.

Secundo nota, propter crimen hæresis, vel schismatis patris liberari filios ab eius potestate. Auth. Gazaro. C. de hæres. & cap. quicumque, de hæret. §. fin. ita Baldus, & Andreas Siculus, quos refert, ac sequitur Suarez lib. 1. legum fori tit. 11. l. 9. vers. vnum nota. glossa dicti cap. quicumque, vers. desierim. Sylu. hæresis 1. §. 14. Angel. verbo hæreticus n. 10. Arm. ibid. glossa marginalis Bartoli l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui.

Tertio nota, quod licet secundum ius commune filius, vel filia est in patria potestate, etiam post contractum matrimonium; at secundum ius nouum huius regni eximitur à patria potestate, postquam contraxit matrimonium, & recepit benedictiones Ecclesie, id est, velationes; scæus antequam eas receperit. l. 47. Tauri, & lib. 5. ordinam. tit. 1. l. 8. notant Gomez Arias l. 45. Anton. Gomez, Castillo, Cifuentes dicta l. 47. Couar. 4. decret. 2. p. 6. 7. §. 1. num. 13. Perez lib. 4. ordinam. tit. 11. l. 3. fol. 1522. Gregor. Lopez part. 4. tit. 17. l. 5. vers. El uso. Hugo de Celso recopil. legum, verbo, Poderio, vers. el bijo, Gutierrez repetitione de heredum qualis, & differ. §. sui n. 120.

Ex dictis inferitur ob solam ætatem, etiam si filius senex sit, & longæuus, non eximi à patria potestate. Ratio, quia ius instituit patriam potestatem in omnes filios, & tamen nullibi excipit senem. Ita Anton. Gomez l. 47. Tauri n. 1. Perez lib. 3. ordinam. tit. 8. l. 1. fol. 1028. Suarez dicta l. 9. in initio. glof. & Ang. l. finali. §. pupillus. ff. de verb. oblig.

Secundo inferitur, militiam non eximere à patria potestate, neque etiam doctoratum; id enim iure non cauetur, ita probat Suarez vbi supra vers. conclusio igitur.

Vltimo inferitur, etiam si pater furiosus sit, habere filios sub sua potestate. l. patre furioso. ff. de his, qui sunt sui, & ibi Bart. Suarez vbi supra in initio.

DV BIVM XV.

An ratione dignitatis, & per contractum matrimonij eximatur filius in omnibus, etiam in odiosis, à patria potestate.

1 N Ota certum esse ratione dignitatis non eximi filium à patria potestate in omnibus, sed tantum in his, in quibus vile est ipsi filio à patria potestate liberum esse; in iis vero, in quibus hæc libertas esset ei damnosa, & grauis, non censetur extra patriam potestatem, sed intra. Ratio, quia exemptio hæc in filiorum fauorem inducta fuit;

fuit; ergo non debet eis esse damnosa, & grauis. Ita X Suarez lib. 1. legum fori, tit. 11. de los pleitos, num. 25. 26. l. 9. §. Confidera vltima. Couar. plures refertens cap. quia nos, de testam. num. 5. Anton. Gomez tomo 1. variat. resolut. cap. 9. num. 13. Gomez Arias l. 45. Tauri, num. 56. Gutierrez repetit. de hered. qualis, & differ. §. sui, num. 11. 12. 29. Mieres lib. de maioratu 4. p. quæst. 1. limitat. 1. num. 5. Gratian. regul. 198. num. 6. Bernard. Diaz regul. 235. Gregor. Lopez l. 14. tit. 18. part. 4. Tiraquell. & plures alij, quos refert Gratian. vnde infert X Suarez cum pluribus alijs, quos refert, si statuto caueatur, vel consuetudo habeatur, vt si pater decedat abque filiis in sua potestate constitutis, succedat in bonis domus loci: si pater cum decedit habeat filium Episcopum, reputabitur hic in patria potestate constitutus, ad hunc effectum, vt excludo domino loci, in paternis bonis succedat, quia hoc casu exemptio à patria potestate in filij damnum cederet.

2 Secundo notandum dicendum esse de exemptio à patria potestate per professionem, scilicet intelligi in fauorabilibus sibi. X Suarez, & Ant. Gomez ibi, Gomez Arias l. 45. Tauri, n. 55. Cou. e. quia nos, num. 5. de testam.

3 Tertio nota, quando aliquod beneficium attribuitur filio ob malorum mortum suspicionem, vt est Macedonianum filio facti sui iuris quomodocumque beneficium hoc non competit, quia cessat suspicionis ratio. X Suarez vbi vers. sed vnum.

4 At dubium est, an idem dicendum sit de exemptio à patria potestate per contractum matrimonij. Duplex est sententia.

Prima tenet idem dicendum esse, & sic tantum censeri sui iuris in iis, quæ ipsi fauorabilia sunt. Sic X Suarez ibi. Bofchius lib. 2. de nuptijs. & Pirrus, quos refert Baëza lib. de non meliorandis filiabus cap. 16. num. 35. ipse tamen Baëza dubius manet. Idem tenet Mieres vbi supra. Barahona in additionibus ad Ioannem Lupum vbi infra.

5 Secunda sententia tenet in omnibus, etiam odiosis, esse liberum, qui per matrimonium à patria potestate exemptus est. Ratio, quia dicta l. 47. Tauri dicitur talem in omnibus, & in perpetuum esse liberum à patria potestate; ergo etiam in odiosis. Sic Anton. Gomez l. 47. Tauri, num. 3. & Castillo ibi, num. unico, verbo, Por emancipado. Azucedo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 8. num. 50. & Matienzo eodem lib. 5. recopil. tit. 1. l. 8. glossa 3. num. 1. etiam ibi dicit cum Anton. Gomez l. 47. num. finali, quod nascitur in potestate aui. Gutierrez vbi supra num. 12. idem innuit Gomez Arias l. 45. Tauri, n. 77. & hæc sententia videtur probabilior; idem tenet Gratianus reg. 198. num. 2. Ioan. Lopez rubrica de donat. §. 43. num. 2.

DV BIVM XVI.

An sacer ordo liberet filium à patria potestate.

1 D Vplex est sententia. Prima tenet liberare. Ratio, dignitas sacri ordinis præstat dignitatem seculari; sed hæc liberat filium à patria potestate, vt dignitas patri- cia: ergo. Ita glossa cap. indecorum. de arate, &

qualit. vers. qui sipsi. Syluest. & Arm. v. b. patria potestas. glossa cap. 1. vers. Magistri, 25. quæst. 5. Ang. aub. constitutio. qua de dignitatibus.

Secunda sententia docet, non liberare, quæ probabilior videtur. Ratio, quia id iure non cauetur. Immo cap. per venerabilem, qui filij sine legitimi, tanquam quid speciale decernitur de Episcopo, quod de patria potestate exemptus sit. Ergo hoc non competit cuiquam clerico in sacris constituto. Ita Syluest. reprobans glossam citatam, verb. peculium 1. quæst. 2. sine. Panormit. Innocent. & communis d. cap. indecorum. Couar. cap. quia nos, de testam. num. 5. Anton. Gomez l. 48. Tauri, num. 7. Perez lib. 1. ordinam. tit. 3. l. 1. fol. 112. vers. clericus præterea. Montalbus part. 4. tit. 18. l. 14. in initio. Greg. Lopez ibi vers. Para Obispo, & tit. 15. l. 4. vers. en cuyo, sub finem. Gutierrez §. sui, de hered. qualitate, & differ. num. 6. Tabiena verb. peculium, num. 1. & habetur expressè auth. Presbyteros. C. de Episcopo.

DV BIVM XVII.

An filij fugientes à parentibus, vel habita facultate gratia querendi victum recedentes, liberè possint consumere qua lucrantur.

1 R Espondetur negatiuè, si se conferunt absque facultate parentum, sed adhuc pater retinet vsumfructum, etiam si filius longè à patre degat, quia distantia locorum non tollit ius patriæ potestatis. l. Pomponius, in princ. ff. de procurat. & docent Pinellus l. 1. C. de bonis mater. 1. p. num. 34. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 9. gloss. 1. num. 2. & tenet expressè Nauarra de restit. cap. 1. num. 71. vbi dicit, quod filij, qui sunt absentes, licet non sustententur à patre, tenentur mittere ad patrem, quod lucrantur vltra id, quod ad suam decentem sustentationem, & honestam recreationem, & aliquas elemosinas est necessarium. At verò si habita parentum benedictione, & licentia profecti sint, talibus verbis prolatis ab eisdem parentibus, quibus significant se liberam proficiscentibus filijs facultatem committere dispensandi, ac disponendi de iis, quæ lucrati fuerint, poterunt hæc lucra liberè consumere, vt dicam cap. sequenti, dub. 15.

DV BIVM XVIII.

An filius, qui semel est extra patriam potestatem, possit aliquo casu ad eandem potestatem restitui, & an possit pater aliquando cogi ad emancipandum filium, & sic à sua potestate liberandum.

1 S I prima conclusio; in quatuor casibus cogi potest per iudicem pater eximere filios à sua potestate. Primus est, si in filiorum punitione nimis inhumanus sit. Secundus, si filias ad meretricium prostiteret. Tertius est, si quid patri legetur hac lege, vt filium emancipet: tunc enim si legatum admittat, emancipare cogetur. Quartus est, si aliquis priuigium, id est, fuenenado, dum impubes est, adoptet, si vbi hic pubertatem nactus fuerit, recipiat sibi damnum adoptio- nem parere, & probet coram iudice, cogetur adoptans à sua potestate eximere. Hi quatuor casus

casus desumpti sunt ex iure communi, & eos docet lex 18. tit. 18. part. 4. & ibi Gregor. & Montalb.

2. Secunda conclusio: filius à patre emancipatus, si ingratus se præbeat, scilicet, si iniuriam verbis, aut factis, patri irrogat, potest ad patriam potestatem reduci. Ita disponit lex 19. eodem tit. quod intelligitur, quando filius voluntarie est à patre emancipatus: tunc enim cum emancipatio fuerit gratuita, & gratia huic filius ingratus fuerit, meretur propter ingratitude hanc gratia priuari. Si verò coactus à iudice emancipasset, non ob id reduceretur filius in patriam potestatem. Ita aliqui, quos refert, & sequitur Gregorius Lopez ibi. Similiter non redit in patris potestatem per ingratitude, quando non ab ipso patre, sed à lege est emancipatus. Sic Gutierrez de hered. quali. & differ. §. sui, num. 122. Oroscius l. qui liberos, num. 4. & §. ff. de adop.

CAPVT II.

De peculio, eiusque generibus.

SVMMARIVM.

- DVB. 1. Quid, & quomplex sit peculium, & quid differat inter peculia.
- 2. Quid sit peculium castrense, & quasi castrense, profectitium, & aduentitium: & quæ peculia in speciali dicantur castrensia.
- 3. Quæ peculia sint quasi castrensia.
- 4. Quæ peculia sint aduentitia.
- 5. An patri fas sit distrabere aduentitia filij.
- 6. An teneatur pater inuenturionem facere, cum aduentitia filij recipit.
- 7. Quæ peculia sint profectitia.
- 8. An filio, qui patri præ ceteris filijs ministrat, ac rei familiaris paternæ curam gerit, eamque administrat, teneatur pater laboriam mercedem, seu salariam solvere, & si ipse non soluat, an, in ipso mortuo, teneatur solvere reliqui fratres: salarium inquam quod extraneo similiter ministranti solueretur.
- 9. An quidquid filiosfamilias pecunia patris acquirat, vel in rebus patris, censendum sit profectitium.
- 10. An quando vivente patre, filius aliquot acquisiuit, nec constare potest, cuius ex bonis patris sentenda sint profectitia.
- 11. An si pater delibet bona aduentitia filij, & illa consumat, postea filius, defuncto patre, petere à reliquis fratribus coheredibus hoc damnum sibi restitui.
- 12. An pater in aliquibus casibus non habeat usufructum in bonis aduentijs filiosfamilias.
- 13. An in his casibus pater recipiat usufructus commedatorem.
- 14. An donatio, vel remissio usufructus per patrem filio facta possit revocari per alios fratres, tanquam inofficiosa, & ratio filius teneatur in questione hereditatis eam conferre cum alijs fratribus.
- 15. An remissio tacta usufructus facta sit, an filius illum sibi capiat, & talis remissio, seu donatio valeat statim, & sit irrevocabilis, vel sit revocabilis usque ad mortem patris.

- 16. An in legitima debita à matre, vel ascendenti-bus ex linea materna, & similiter in tertio bonorum possit mater, vel ascendentes hanc conditionem ponere, & usufructus non acquiratur patri.
- 17. An si extraneus simul patrem, & filiosfamilias instituat heredem pro dimidia parte quemlibet, pater acquirat usufructum in parte illa relicta filio.
- 18. An quando filius eximitur à patria potestate per mortem ipsius filij, vel ipsius patris, amittat pater usufructum in eius aduentijs.
- 19. An quando filius eximitur à patris potestate ratione dignitatis, ut Episcopalis, patriæ, &c. amittat pater usufructum.
- 20. An quando filius eximitur à patria potestate, quia emancipatur à patre, amittat pater usufructum.
- 21. An quando filius liberatur à patria potestate per matrimonium, sequitur Ecclesie benedictionibus amittat pater usufructum.
- 22. An si filius, ad quem pertinebat usufructus, scilicet coniugatus, receperit Ecclesie benedictionibus, videat patrem percipere usufructum aduentitiorum, nec petat ab eo aduentitia, consecratur usufructum remittere, & sic defuncto patre non teneatur heredem dictum usufructum illi restituere.
- 23. An filiosfamilias per testamentum, vel renunciationem possit patrem usufructu privare.
- 24. An in primogenio, Ducatu, Comitatu, &c. obviente filiosfamilias ex matre, vel in linea materna, vel alieniæ pater habeat usufructum.
- 25. An si pater sit mortis proximus, filiosfamilias ipsi acquirat.
- 26. An casu, quo auferatur patri administratio bonorum aduentitiorum filij, referretur ei usufructus, quando auferatur propter dilapidationem, & an in dote aduentitia filie acquirat pater usufructum.
- 27. An in usufructu relicto filiosfamilias acquirat aliquid pater.
- 28. An in fundo filiosfamilias pater habeat usufructum.

DVBIVM I.

Quid, & quomplex sit peculium, & quid differat inter peculia.

NOTA primò, peculium esse pusillam substantiam, vel pecuniam separam à rebus, & ratiocinijs patris, vel domini, datam, vel promissam filio, aut seruo. l. de p. uti. ff. de peculio. Syluest. & reliqui Summittæ; verbo peculium, initio.

Secundò nota, peculium, seu bona filiorum esse quadruplicia, scilicet castrensia, quasi castrensia, aduentitia, profectitia. Ita habetur ex l. l. peculium, & part. 4. tit. 17. l. 5. & notant omnes Summittæ, & omnes Doctores.

Tertiò nota, hoc distare inter ista peculia, quòd in castrensi, vel quasi castrensi filius habet plenum dominium, & usufructum, & censetur in eo quasi paterfamilias. Vnde in his bonis nihil habet pater. C. de inoff. testam. l. fin. & ff. ad Mace-don. l. 1. §. ultimo, & l. 2. & part. 4. tit. 17. l. 6. in aduenti

aduentitio verò filiusfamilias habet proprietatem, & dominium, sed pater habet usufructum, dum vivit, ratione patriæ potestatis. l. non solum, & l. cum oportet. C. de bonis, qua liber. & part. 4. eodem tit. l. 5. in profectitio autem pater habet proprietatem, & usufructum; filius verò nihil iuris habet. Instit. per quas person. nobis acquir. §. 1. & eadem l. 5. ita notant vniuersi Doctores.

4. Sed dubitabis, cui ergo vsui est hoc peculium filio. Respondetur ad hoc tantum deseruire, ne publicetur casu, quo alia patris bona propter delictum publicantur. l. 3. §. sed etiam. ff. de minoribus. Ita Syluest. vbi supra. Couarr. lib. 2. variar. cap. 8. num. 7. vers. hinc apparet. Angel. verbo, peculium, num. 16. Tab. num. 17.

DVBIVM II.

Quid sit peculium castrense, & quasi castrense, profectitium, & aduentitium, & quæ peculia in speciali dicantur castrensia.

NOTA in genere loquendo, peculium castrense dicitur, quòd castris, seu bello partum est, & sic dicitur castrense, quasi castris acquisitum. Quæ castrense dicitur, quod per officia publica stipendium publicum habentia questum est. Et dicitur quasi castrense, quia quasi in castris acquiritur, isthac enim munia, quasi militaria censentur. Aduentitium dicitur, quod nec bello, nec ratione officij publici partum est, nec ex paternis bonis, nec ex patris occasione, sed aliunde, vt donatione, legato, &c. & dicitur aduentitium, quasi aliunde, quàm ex paterna substantia, proueniens. Profectitium est, quod ex pecunijs, aut rebus patris, aut patri occasione acquiruntur: dicitur verò profectitium, quia proficiscitur à paternis bonis. Ita definiunt leges, & omnes Doctores, vt ex dicendis constabit.

2. Quoad secundum, scilicet, quæ peculia sint castrensia.

Primò nota, castrense peculium est quidquid filiusfamilias ratione alicuius officij militaris in bello acquirat, & hoc, siue per mare, siue per terram, vt si sit miles, Dux, &c. l. castrense. ff. de peculio castrense, & part. 3. tit. 2. l. 2. Gregorius Lopez, & Montalbus ibi. Syluester peculium 1. quest. 1. Angelus num. 2. Atmill. & Tabien. num. 1. Nauarrus cap. 17. Latina, & Hisp. num. 141. & omnes id tenent.

3. Secundò: etiam est castrense, quod filius acquirat ratione officij, siue per mare, siue per terram exerceatur, ad bellum necessarii. Ita colligitur ex eisdem legibus, & notant Syluest. ibidem, & Nauarr. in Hispan. d. num. 141.

4. Hinc fit castrense esse, quod nauæ, remiges, patroni, siue alij officiales in triribus, vel nauibus acquirant ratione horum muniorum. Ratio, quia isthac munia ad bellum necessaria sunt. Sic colligitur ex dictis legibus, & notat Nauarr. Hisp. dicto num. 141. Syluest. peculium 1. quest. 1. Atmill. ibi num. 7. Tabien. ibi num. 7. Ang. num. 4. Gregor. Lopez part. 4. tit. 17. l. 6. vers. de istos lugares. Vbi vniuersaliter docet lucra quæ sita in mari per milites maris castrensia esse. Patet etiam ex l. 7. ff. de honor. possess. ex testam. milit. Hoc tamen intelligendum venit, quodam ex causa publica officium hoc obeunt, secus quando ex priuata causa, vt pro

mercibus, & huiusmodi. Ita Syllu. Tab. Ang. Arm. ibidem. Item intelligitur, quando non esset in bello iniulto, sed iusto, quia iniustum bellum esse publica causa, nec ad bonum commune ordinatur. Syllu. Tab. Arm. ibi.

Tertiò, castrense est, quidquid filius in militia acquirat, alijs nisi militasset, minime parturus, si enim alijs sine militia parturus esset, non erit castrense. Colligitur ex dicta l. castrense, cum ibi notatis. Sic Syluest. quest. 1. Ang. num. 3. Tabien. & Armill. num. 2.

Quartò, castrense est, quod filius ratione custodiae alicuius castelli, vel arcis, id est, fortalezæ, lucratur. l. 6. tit. 17. part. 4.

Tandem castrense est, quidquid filiosfamilias militi datur à parentibus cognatis, vel alijs quibuscunque. l. miles, & l. castrense. ff. de pecul. castrensi. Ratio, quia hoc donum ratione militiae comparatur. Ita Nauarr. Hisp. dicto num. 141. Gregor. Lopez part. 3. tit. 2. l. 2. versio. De las soldadas. Montalb. part. 4. tit. 17. l. 6. versio. Castrense, & lib. 3. legum fori, tit. 4. l. 7. versio. el Rey. Segura l. Imperator. ff. ad Trebell. num. 87. Bart. l. si forte. ff. de castrensi. pecul. & tract. de duobus fratribus. Syluest. quest. 4. Ang. n. 8. Tab. & Arm. num. 4.

Nota tamen hoc intelligendum esse cum limitatione quadam: in triplici enim differentia sunt, quæ militi donantur; quædam manifestè ad eius obeundum munium conferunt, vt sunt arma; & hæc castrensia sunt, vt patet ex legibus citatis; quædam verò ad id minimè præstant: vt si bona aliqua immobilia militi conferantur, & talia non sunt castrensia, nec quasi, nisi in duplici casu; alter est quando donans ratione solius militiae ductus dedit. Alter, quando dedit, vt vendatur, & necessaria ad militare munium pretio emantur. Extra hos duos casus castrensia, vel quasi, non erunt, etiam si donans expresserit, vt sit castrense, vel quasi. Alia verò donata sunt media, quæ scilicet, ad huiusmodi militaria castrensia, & ad alia conferunt, vt seruis, &c. & hæc etiam castrensia non sunt, neque quasi, nisi expressè, & nominatim ad officium illud militare largiantur, vel saltem ab eo, quia solum ex militia notus est. l. si militi. ff. de castrensi. pecul. ista omnia docent Bartol. Syluest. Tab. Ang. Arm. vbi supra.

DVBIVM III.

Quæ peculia sint quasi castrensia.

Primò nota, peculium quasi castrense esse, quod filius ratione munij alicuius publici acquirat, propter quod munium stipendium publicum habet. l. cum multi. C. de bonis, qua liber. & l. cum antiquis. C. de inoffic. testam. Ita Nauarr. cap. 17. Latina, & Hisp. num. 142. Syluest. peculium 1. quest. 1. Ang. num. 2. Arm. & Tab. num. 1. & omnes. Vnde iuxta has leges, & Doctores duo exiguntur vt fit quasi castrense, scilicet causa publica, & publicum stipendium, vel saltem secundum Syllu. vt debeat publicum stipendium.

Secundò nota, quasi castrense esse, quod iudices ratione officij lucrantur, quia officium esse publicum. l. 2. tit. 2. part. 3. Gregor. Lopez ibi vers. los juezes. Bart. l. si mulier. ff. de castrensi. pecul. & notat verterque similiter esse quasi castrense, quod iudici donatur causa eundi per officia.